

Hajnóci R. József

**A szepesi bányavidék
természeti viszonyai
és bányászata**

*Érc- és Ásványbányászati Múzeum
R u d a b á n y a
2003*

Hajnóci R. József

**A szepesi bányavidék
természeti viszonyai
és bányászata**

Érc- és Ásványbányászati Múzeum

R u d a b á n y a

2003

Szerkesztette és az Utószót írta:
Hadobás Sándor

Készült
a *Magyarországi Kárpát Egyesület Évkönyve*
Iglón megjelent XXXII. (1905) és XXXIII. (1906) kötetében
közölt eredeti szövegek felhasználásával

A borítón:
Gölnicbánya címere, 1276

Kiadta
az Érc- és Ásványbányászati Múzeum,
3733 Rudabánya, Petőfi u. 24.
Felelős kiadó: Hadobás Sándor múzeumigazgató

A szepesi bányavidék természeti viszonyai és bányászata.

Irta dr. Hajnóci R. József.

I. KÖZLEMÉNY.

Szepes vármegyének délkeleti vidéke ősidők óta híres érctermő hely. A meddig a szóhagyomány és a történetírás visszatekinteni tud, a Gölnic-folyó völgyében és környékén mindig bányaművelésre bukkan.

A kies vármegyének más vidékein is találtak régente és újabban különféle érceket. Például a Magas-Tátrában, a Poprád-folyó felső völgyében, a Lőcse-Lublói-hegység legdélibb ágaiban és a Magura-hegységben már az ősidőkben, s még inkább a XII. század közepe óta, sok helyütt folytak ércutatások. Ezek néhol és kevés ideig jövedelmezők is voltak, sőt itt-ott még ma is azok. De a termelésnek ez az ága Szepesben csak a Gölnic vizét környező hegysorok völgyeiben fejlődött ki *általános népfoglalkozássá*. Ott pedig évszázadokon át olyan jelentőssé vált, hogy ama völgyek egész lakosságának jó- és balsorsát, világnézetét és közjellemét mindenha az ércútzás szerencséje kormányozá.

Ez a bányavidék, jó időkben széles országrésznek kincsháza, az éjszaki szélességnek körülbelül 48-adik foka 41-edik perce és 48-adik foka 58-adik perce, s a Ferrótól számított keleti hosszúságnak 37-edik foka 56-odik perce és 38-adik foka 45-ödik perce között van. Az Alacsony-Tátra főcsúcsától, a Királyhegytől kelet és délkelet felé, a mecenzéfi és aranyidkai magaslatokig terjed. Éjszaki szélét a Hernád-folyó völgye szegi be, a délit pedig a Gölnic-folyó völgye, s odább keletre a Cseresznyés- (Csermosnya-) pataké. Hegysorai tulajdonképen csak éjszakkéleti mellékágai a Gömör-Szepesi-érchegységnek, melynek főtömege Gömör-vármegyében emelkedik.

Még pontosabban megmutatják a földképen ezt a bányavidéket azok a városok, s nagy- és kisközségek,

melyeknek határaiban ősidők óta máig is folyik az érc-tűrés. Ezek nyugatról keletre így sorakoznak egymás mellé: a Hernád-folyó és déli mellékvizeti völgyeiben: *Igló* a Hernád szép tágas medencéjében, *Teplicska* a Sövénymői (Za-plotami) nevű hegykúp délnyugati lejtőjén, *Márkusfalva* a Hernád mellett, *Kotterbach* a hasonló nevű patak szűk völgyében, *Porács* a Kovás- (Gálmusz-) hegység Magasdomb (Viszoki-vrsok) nevű csúcsának déli menedékes oldalán, *Felső- és Alsó-Szlovinka* a Hollófej (Rabenkopf) nevű hegykúp éjszakkéleti lábánál, *Krompach* a Szlovinkai-patak alsó völgyében és a Hernád partján s *Kluknó* szintén a Hernád mellett; a Gölnic-folyó és mellékvizeti völgyeiben: *Sztracena*, *Imrichfalva*, *Istvánfalva* és *Nagy-Hnilec* a Gölnic felső folyásának szűk völgyzugaiban, *Szepes-patak* (Kis-Hnilec) a Vas-patak zezzugos völgyében, *Merény* a Vas-patak és a Gölnic-folyó egyesülő kis medencéjében, *Zavadka* a Tilalmas- (Hégyény-) hegység Fenyveske (Szoszinka) nevű kúpjának délnyugati lejtőjén, *Lassúpatak* és *Óvíz* a hasonló nevű vízerek szűk völgyeiben, *Svedlér*, *Szepes-Remete*, *Nagy-Kunchfalva*, *Prakfalva* és *Gölnicbánya* a Gölnic középső folyása mellett, *Zakárfalva* a Szurdokos-hegy (Klippberg) keleti lejtőjén, *Jekelfalva* a Gölnic alsó völgyében és *Margitfalva* a Gölnic és Hernád összefolyásánál; a Kassai-hegycsoport nyugati oldalán: *Nagy-Folkmár* és *Kojsó* a Kojsói-patak völgyében, s *Kis-Folkmár* és *Opáka* az Opákai-patak mellett; s végre a vármegye délkeleti szögletében *Szomolnokhuta* és *Szomolnok* a Szomolnoki-patakot szegélyező hegyoldalakon.

E bányavidék földtani keletkezéséről a szaktudomány mai tanításai szerint a következőket mondhatni:

Már Földünk őskorában, midőn szerves élet valószínűen még egyáltalában nem volt rajta, kiduzzadt a puha földkéregből Szepes-vármegye keleti oldalán a kvarcitos csillámpalából, gnájszból és gránitból alakult Branyiszko hegytömege. Ez a sziget későbbben már nem került a tenger alá, hanem egészen mostanáig szárazföld maradt. Nemsokára a vármegye déli része, a Gölnic-folyó mellett elterülő Érchegység emelkedett ki, mint ama nagyobb szigetnek darabja, mely Kassa városától nyugat felé Breznóbányáig, délfelé Losoncig, s éjszak felé az Alacsony-Tátraig terjedett. Ezt a szigetet főképen agyagcsillámpala alkotja, mely néhol gnájszot, vagy szemcsés mészkövet zár körül, tehát szintén igen régi kristályos képződés. Az Érchegység agyagcsillámpalájában sok érc van, de kristályos kőzetei jóval fiatalabbak, mint a

Branyiszkó kvarcitos csillámpalája, amint ezt világosan láthatni a kassahátori völgy alsó végén, hol az agyagcsillámpala a kvarcitos csillámpalának fedő kőzete. Különben az Érchegység rétegeinek dőlése is ugyanezt bizonyítja. Tehát a Branyiszkó és az Érchegységnek e kristályos palákból alakult szakasza legősibb részei Szepes-vármegyének.

A Szepes-Gömöri-Érchegység legrégebb és fölismertető kővületeket tartalmazó kőzetei az úgynevezett kőszén-korszakból valók. Dobsina városától éjszakra sötét színű agyagpalában a kőszén-korszakot leginkább jellemző tengeri kagylókat találtak. E palás kőzetekkel váltakoznak a keselykőnek nevezett konglomerátók, melyek szintén a kőszén-korszakból származnak. Ilyen palák- és konglomerátókból alakult öv húzódik az Igló városától délre levő Sziklafal (Murány) nevű hegytől kezdve, Szepes-patakát, Zavadkát, Kotterbachot és Porácsot érintve, tovább kelet felé, majdnem a Gölnic-folyóig. De ezek a kőszén-korszakból eredő képződések nem érintkeznek közvetlenül a kristályos palákkal, hanem zöldes színű palákkal, úgynevezett zöldkővel vannak tőlük elválasztva. Tehát a kristályos palák idősebbek, mint a rajtok fekvő kőszén-korszaki képződések. E palás kőzeteket a Szudeták első korszaki képződéseivel nagyfokú megegyezésök miatt, szintén az első korszakból származóknak mondhatni. A zöldkőben különböző nagyságu kvarcítészkek is vannak. Ez a képződés Dobsinától nyugatra kezdődik; Dobsina, Merény, és a két Szlovinka éjszaki határában széles öv alakjában elhaladva, kelet felé tart; Alsó-Szlovinka táján délkeletre fordul és azután Kassa felé húzódik. Ezek a kőszén- és első korszakból eredő kőzetek szintén sokféle és sok ércet tartalmaznak.

A kőszén-korszak kőzeteinek fedője a második korszakból származó kvarcit és vörös homokkő, mely az Érchegység éjszaki szélén elvonulva, Igló városától délre, Iglóhuta táján, valamint Krompach környékén is, igen tekintélyes tömegeket alkot. Krompachon túl délkeletre fordul és Kassa felé folytatódva, a Bankó-hegy déli oldalán végződik. Jekelfalván diabasz-porfirit nevű tömeges kőzet is van elhelyezve ebben a képződésben, tehát az utóbbi kőzet fölnyomulása szintén a második korszakban történt. A Krompach és Kassa városok között elhúzódó második korszaki képződés annak a tengerszorosnak helyét jelöli, mely a Branyiszkó hegytömegét az Érchegységtől elválasztotta.

A második korszak végén nagyobb fokú változások történtek Földünk fölületén. Az addig képződött kőzetrétegek kimozdultak vízszintes helyzetükből, az utánok alakult harmadik korszaki képződések pedig, többnyire egészen mostanáig, megmaradtak vízszintes fekvésökben. E változásokról tanúskodik a harmadik korszaki kőzetek elterjedése is, mert sok helyütt nemcsak a második és kőszén-korszaki kőzeteket, hanem még az első korszaki zöld palákat is befödik, a mi világos jele annak, hogy a harmadik korszak tengere ismét előntött olyan területeket is, melyek az előbbi korszakokban már szárazföldrökké váltak.

A harmadik korszak kőzetei sorában legalul van a werfeni palának nevezett, többnyire vörös színű kőzet, a fölött pedig leginkább mészkő és dolomit következik. E kőzetek részint összefüggő és nagyobb területeket beborító tömegeket alkotnak, részint pedig kisebb tömzsökök alakjában fordulnak elő. Az utóbbi esetben csak maradványai a hajdan terjedelmes rétegcsoporthoz, melyeket a víz lemosó ereje megbontott. A werfeni-pala különösen vármegyénk délnyugati oldalán van tanúlságosan és nagy területen föltárva. Ott a sztracenai völgy harmadik korszaki mészkővének ágya. Kelet felé a werfeni-pala mennyisége mindinkább apad, de azért ott is található még biztos nyomait.

A Krompachtól délnyugatra emelkedő Kovás-hegység tömege főképen harmadik korszaki mész és dolomit. Kisebb ilyen részek vannak még Igló városától délre, azután Márkusfalva közelében, s Jekelfalva mellett, valamint az imént említett ősi tengerszorosnak néhány helyén, mely Jekelfalvától a két Folkmáron át délkeletnek húzódott.

Ezek szerint a harmadik korszaki tenger hullámai vármegyénk délnyugati, déli és keleti hegységeinek partjait mosták, délkelet felé pedig szűk szoroson át közlekedtek az Érhegységtől délre volt tengerrel. Ez a közlekedés a harmadik korszak végén egészen megszűnt, s azután már csak éjszak felé volt nyitva a víz útja. A Magas-Tátra még akkor nem volt meg; helyén az őstenger hullámai hömpölyögtek.

Bányavidékünk földtani szerkezete tökéletesen megfelel keletkezése törvényeinek. Fölszínén heverő és mestersegesen föltárt kőzetei egyképen, legapróbb részleteikben is, világosan mutatják ősrégiségét, de egyúttal érc-tartalmának gazdságát is.

Hegysorainak legmagasabb csoportjai gnájsz és szemcsés mészkő. E kőzetekhez nyugat és kelet felé igen vastag és terjedelmes pala-tömegek csatlakoznak, melyek négy főtagra oszlanak: a csillám-, az ósagyag-, a keselykőves és a werfeni-pala tagokra. A csillámpala a területnek körülbelül közepét foglalja el. Az ósagyag-pala a csillámpala területének déli oldalát szegélyezi. A keselykőves palák leginkább az ósagyag-pala övének déli oldalán terjednek el. Végre azoktól délre a werfeni-palák következnek, keskeny, szakadozott övben, melyek a csillámpala területének éjszaki oldalát is szegélyezik.

A különféle agyagpalákat néhol, kivált a vidék éjszaki hegysoraiban, durva kvarcos konglomerátok, ezeket pedig zöld, vörös és kék homokos palák fődik. Legfőltűl itt-ott dolomit és mészkő mutatkoznak; ezek a pala-hegység középső tájain csak mint szakadékok fordulnak elő, magános kúpokot alkotva; de a palahegység szélein folytonos hegyvonalakban terjednek el. A Gölnicbányáról Jekelfalvára vezető úton és Kotterbach mellett a finom szemcséjű gabbró is előfordul; az utóbbi helyen agyagpalából merül föl; rendszeren werfeni-palák fődik. Gölnicbánya környékén két külön szakadéokban szerpentinkő van; egyik telepe a zakárfalvi völgy éjszaki oldalán, a másik a Gölnic-folyó jobb partján nyúlik el. Végre a Gölnic és Hernád összefolyása körül a gabbró és szerpentin együtt mutatkozik. A gabbró keskeny hasadékokon tódult ki a Föld kerge alól, mint a bazalt, s fővonalá éjszakkaletről délnyugatra tart, Jekelfalvától Dobsináig. Kitérdülésével a fémek képződése szorosan egybekapcsolódott, mert a leggazdagabb érctelepeket mindig ott találhatni, a hol a gabbró legnagyobb tömegben van.

A vidék pala-hegységét mészkő képződések szegélyezik, melyek széles övben keletre terjednek, s Kotterbachtól és Porácstól keletre a Kovás-hegységet alkotják. Övüket csak Iglótól délre szakítják meg a werfeni-palák. A sztracénai völgyet szegélyező mészképződés harmadik korszaki üledék, mely a völgy mellékein sok helyütt magas meredek horgas sziklafalakat, másutt terjedelmes, töbörökkel kivájt és gömbölyű kúpokkal tetézt laposokat és fokozatokat alkot.

Az említett pala-hegységekben gazdag *érctelepek* vannak. Itt-ott e vidéknek másféle kőzeteiben is fordulnak ugyan elő ércek, de azok figyelemre sem méltók a pala-hegység nagyszerű telepei mellett. Ezek a karintiai ércképződésekhez hasonlóak, s rendszeren az agyag-pala

különféle fajtáiban ágaznak szét. Irányuk általában szabályos, vagyis a hegység természetével megegyezően keletről nyugatra tart. Dőlésük rendszeren déli, de sok helyütt, kivált kelet felé, a Branyiszko-hegység közelében, eltérések is vannak.

A vidék legjelentősebb telepei: az úgynevezett »durva-telér«, mely Gölnicbánya és a két Szlovinka környékén ismeretes és a kotterbachi völgyben is előfordúl; azután az úgynevezett »bindti-telér« Igló mellett; s végre az »arany-telér«, mely Gölnicbánya mellett van és Nagy-Kunchfalváig, s egyik ága Svedlérig terjed. Jelentős érctelepek továbbá azok a telérek, melyek Lassúpatak, Merény, Svedlér és Szepes-Remete környékeit ágazzák be. Mindezek a telepek leginkább rézkéneg-tartalmaznak. Hozzájuk délfelől más telérek csatlakoznak, melyekben leginkább piskolt-fényle fordul elő. Délkeletre a terjedelmes szomolnoki ércöv következik, melyben három nagy telepen kívül még sok más és nagyon jelentős réztartalmú vaskéneg-telér van. Szomolnok mellett az agyagpala és zöldkő határai tömeges vaspát-telepek vannak, még pedig mindefféle kiterjedésben és vastagságban. Gölnicbánya mellett pedig mágnesvas- és barnakövek is mutatkoznak, de nem nagy mennyiségben.

A vidék érctelepeinek vastagsága különféle, néhány deciméter és tíz, sőt még több méter között váltakozik; a dobsinai telepek vastagsága 8—12 méter, a szomolnoki főtömegé 40 méter.

Mind e telepekben legjelentősebb ércek: a rézkéneg, a fakóérc, a vaspát, a vasfényle, a piskoltfényle, a speisskobalt, a nikkel-kéneg, az arsenik-nikkel-kéneg s a vaskéneg. A kobaltos telepekben mellékesen még sokféle más ásvány is előfordul.

A telérközvetek, melyek között az ércerek szétágaznak, rendszeren szétmálott pala, kvarc, mészpát, súlypát és ankerit. A rézkéneg leginkább a zöldpalákban van, de Szomolnok mellett a fekete palákban is mutatkozik. A kotterbachi völgyben gyakran termés kénesöt is találnak. Szomolnok határában pedig termés réz és kén is előfordul a rézkéneg mellett.

Ez a földtani vázlat némiképen megvilágosítja azt is, hogy mely *alapokok* miatt lőn ez a hegyvidék, az emberkéz belé férközése után, a különféle ércek tárháza. Mint a legrégebb földalakulások egyike, az érckeverékek tömegeivel áterezve ömlött ki Földünk első puha kérgének repedésein. Borító rétegeit a levegőnek hőváltozásai

és vízlecsapódásai lekoptatván, sok helyütt közvetlenül fölszínére kerültek méhének kincsei. Későbbben beerdősődvén, az érctűrés és fémolvasztás legelső eszközét, a fát is maga termette meg. Tehát *kezdettől fogva* arra volt rendelve, hogy az ember elméjének és kezeinek munkájával megművelve, *okvetetlenül bányavidékké* váljék.

Erre *domborzatának viszonyai* is nagyon kedvezőek valának. Hegysorainak oldalágai, melyek a hosszanti fővölgyekbe egészen a patakokig lenyúlnak, nagyon megkönnyítették az érctűrés megkezdését, rendkívül sok apró keresztvölgye pedig szinte csalogatta befelé a kincs-keresőket, a gazdagabb ereknek nagyobb mértékű kizsákmányolására. Szomszédos vidékeivel közlekedése is alkalmas volt a bányaművelés kifejlesztésére, mert fővölgyei és alacsony hegyláncain át vezető hágói, fémfogyasztó földműves és iparos lakókkal benépesült tájakra vezetnek.

Hegysorai három főcsoportban emelkednek, és pedig az éjszaki, a déli s a keleti csoportban. Az éjszaki, a legnagyobbik, a Hernád- és Gölnic-folyók között, a déli a Gölnic középső folyásának déli oldalán, s a keleti a Szomolnoki-pataktól és a Gölnic alsó folyásától keletre ágazik szét. Az éjszaki csoport főgerince nyugat-keleti irányban hosszan terjed el, s éjszak, dél és kelet felé lejtősödik; a déli és keleti csoportok csak rövid beágazásai a szomszédos vidékek hegységeinek, s éjszak és nyugat felé lejtősödnek.

A vidék éjszaki hegysora a Királyhegyből (1943 m) éjszakkélet felé indul ki, s a Háromkút (1508 m.) Guggyoros (Uplasz, 1557 m.), Előhegy (Predna-hola, 1548 m.); Henil-köve (Hnilec, 1021 m.), Paphegy (Popova, 1056 m.) és Jávoros (Javorina, 1188 m.) nevű kúpokon át hullámosan lefelé ereszkedve, az Irtásos (Kopanyec, 1134 m.) kúppal lép be Szepes-vármegye határába. Onnét a hegygerinc kanyargósan délkeletnek fordul, és pedig a Tar (Glatz) nevű hegysornak Sötéthegy (Vahon, 1141 m.), Hársas (Lipovec, 1160 m.), Hollókő (Havrana-szkalá, 1158 m.) és Verebes (Vrablőva, 988 m.) kúpjain át, a Szárazhegy (Szuchi, 1121 m.) nevű kúpig, ahol kétfelé ágazik szét. Egyik ága éjszakkélet felé, a Kopaszkö (Holi-kamen, 1100 m.), Halhegy (Fischberg 992 m.), Medvefej (Bärenkopf, 908 m.) és Táblás (Scheibe, 584 m.) kúpokon át, Igló városáig nyúlik; másik ága pedig a Pokol (Hüll, 1138 m.), Ördögfej (Teufelskopf, 1035 m.) és Jánoshegy (Haniszskova, 1164 m.) kúpokon át, a Nagy-

Gumós (Knolla, 1268. m.) kúpig délkeletnek tart. Ott ismét két ágra oszlik a gerinc. Az egyik megmarad a délkeleti főirányban, s a Kis-Gumós (Knolla, 1160 m.), Szepegő (Greiner, 1074 m.), Jávor (1088 m.) és Kopaszka (Holicski, 1074 m.) kúpokon át, a Merényi-Bükkös (Buchwald, 1116 m.) kúpjába szélesedik el, melynek tovább ágazásai északkeleten Merény városa mellett a Fekete-hegy (811 m.), délkeleten a Zöldhegy (739 m.) és délen a Jerleng-tárnája (Jerlengstell, 769 m.) nevű kúpokban végződnek. A Jávor-kútból északkelet felé a Karóhegy (983 m.) ágazik ki. A Nagy-Gumósnak másik ága a Sziklafal (Murány, 1232 m.) és Szárazhegy (1007 m.) kúpokon át, északkeletre vonúl a Nyerges (Grätel, 882 m.) kúpig. Onnét egyik ága észak felé a Pocsolyás (Sumpfbereg, 825 m.), Bolondkő (Tollstein, 708 m.) és Csengő (Klingovka, 649 m.) kúpokon át, Igló városáig terjed. Másik ága északkeletre az Óhegy (875 m.), Hiúzos (Luchsland, 798 m.) és a Teplicska község mellett levő Sövénymőgi (Za-plotami, 569 m.) nevű kúpokon át, a Márkusfalva községgel szemben emelkedő Bimbós (Pucsiszka, 503 m.) kúpig ér. S harmadik ága az Óhegy, Lankás (Ubocs, 791 m.) és Panaszos (Zsaloba, 820 m.) kúpokon át, délnek domborodó ívben keletre húzódik, a Zavadka község mellett levő Feuyveske (Szoszinka, 891 m.) kúpig. A Feuyveske éjszaki ága a Halmos (Sztoszki) nevű lapos hegyhátba olvad át, melyen Kotterbach község mellett a Hátsózug (Zadne-kuti, 737 m.) és Égett-domb (Szpalane-sztoszki, 668 m.) nevű halmok duzzadnak föl; délkeleti ága pedig a Vörösfenyves (Szurcina, 883 m.) kúpon át vonúlva, a Tilalmas- (Hégény-) hegységet alkotja, mely majdnem egyenesen dél felé szélesen elnyúlva és mindegyre alacsonyodva, Svedlér városa mellett a Pálmahegy (707 m.) kúpban végződik. A Tilalmas közepe táján levő dombhátból kelet felé a lapos gerinc az Oláh-hegy (1015 m.) kúpban szökken föl. Ott ismét háromfelé ágazik szét. Éjszaki ága a Sertésdomb (Szvinszki-harb, 885 m.) és a Porács község mellett levő Magashegy (Viszoki, 875 m.) kúpokon át, a Kovás-hegységhez csatlakozik, mely nyugat-keleti irányban Matejóc községtől a Templommőgi (Za-kosztelom, 612 m.), Magashegy, Földes (Szejkova, 809 m.), Andráshegy (Andrejszki, 858 m.), Krompach-szikla (921 m.) és Rókadomb (565 m.) kúpokon át, egészen Krompach városáig vonúl, s melynek éjszaki alacsony ágai a Hernád-folyó déli partjain meredeken végződnek. Az Oláh-hegy keleti ága kettős;

az éjszaki a Laposhát (Vajfeni-harb, 939 m.), Vágáshegy (Rubanica, 745 m) és Sziklás (Szkala, 902 m.) kúpokon át, a déli pedig a Kapudomb (Na-vrata, 895 m.), Vasas (Zselezna, 844 m.), Szárazhegy (Szuchinec, 906 m.) és Érchegy (Rudnik, 1014 m.), kúpokon át Felső-Szlovinka községig terjed. Az Oláh-hegy délkeleti ága a Bükkös (Buchwald, 1130 m.), Ligetes (Eiwang, 1074 m.), Árkos (Karaban, 1100 m.), Borzhegy (1063 m.), Saskút (1049 m.), Hollófej (1022 m.), Bányás (Banszki, 1009 m.) és Éleshegy (Osztri, 1054 m.) kúpokon át éjszakkeletre kanyarodik, s a Szurdokos-hegy (Klippberg, 1030 m.) kúpjában ismét három ágra oszlik. A Bükkös kúpból délnyugat felé a Kőrifás (Aszpern, 637 m.), s dél felé, Svedlér városa mellé, az Akasztódomb (Galgenhübel, 671 m.) kúp ágazik ki; az Árkos kúpból pedig délfelé, Szepes-Remete városa mellé, a Csúcsoskő (872 m.) és az Álomhegy (779 m.). A Szurdokos-hegynek éjszaki ága, az Omlókő (Ropstein, 882 m.) és Büszke (Stolz, 693 m.) kúpokon át, Krompach városáig ér; a keleti az Omlókő, Rontókő (Pohibel, 806 m.), Völgyes (Grondel, 792 m.) és Füstölgő (Kurlova, 799 m.) kúpokon át, Jekelfalva községig nyúlik, s ott a Meszes (Vapenica, 628 m.) kúpnak szakadozott meredek falában végződik; s déli ága a Szántóföldes (Vangort) nevű lapos hegyhátat alkotja, mely az Éleskő (Osztrazkala, 806 m.) kúpon át Prakfalva községig terjed.

A vidék déli hegysorai a Gömör-vármegye éjszakeleti szélén magasló Sós- (Szulova-) hegységnek éjszakeleti ágai. Jelentősebbjei: délnyugaton a Kopasz (Hola, 1258 m.) kúpból éjszakkeletre benyúló Nyeregsúcs (1204 m.); odább keletre az Ördöghegyből (1248 m.) éjszakkeletre húzódó Nyugalmas (Friedwald) nevű hegysor, mely a Gara-rétje (Garaitz-Mähwach, 1066 m.), Csallitos (Hagrott, 1025 m.) és Védőfal (Schützenwand, 764 m.) kúpokon át, Merény városáig ér; még odább keletre a Koldushegyből (1223 m.) egyenesen éjszakra tartó Fagyos (Fröstel) nevű hegysor, mely a Szárazhegy (Szuchi, 1219 m.), Berkenyész (Zsurinka, 1111 m.) és Vasárnap (959 m.) kúpokon át, Lassúpatak és Óvíz községek között vonul le, a Gölnic folyó délnyugati partjáig; ismét odább keletre a Bokros (Prikrjad, 1252 m.) kúpól éjszak, majd éjszakkelet felé vonuló hegysor, mely a Bükkös (Bukovina, 1240 m.), Aranyasztal (1318 m.), Dargó (1130 m.), Vesekő (Genier, 1005 m.) és Malomdomb (Mühlhübel, 638 m.) kúpokon át, Svedlér városáig terjed; azután ugyancsak a Bokros kúpól kiinduló másik ág, mely a

Szárazhegy (1255 m.) Madárhegy (1121 m.), Koromás (861 m.), Hámorhegy (667 m.), Kishegy (Höhel, 692 m.) és Csúcsos-hegy (703 m.) kúpokon át, Szepes-Remete városáig nyúlik; s végre délen a Csükerész (1187 m.) kútból éjszak, majd északkelet felé vonuló hegysor, mely a Fogaska (Zenderling, 1031 m.), Tompakő (Stumpen, 1046 m.), Éleskő (Scharfenstein, 994 m.) és Fecskehegy (1063 m.) kúpokon át, Szomolnok és Stoósz városok között húzódik el, s a Fecske-hegynek Kopaszkö (Golec, 801 m.) és Katlanos (Lach, 963 m.) nevű éjszakai kúpjában Szomolnokhuta nagyközség mellett végződik.

A vidék keleti hegysorai az Abauj-Torna vármegye éjszaknyugati szélén emelkedő Kassai-hegycsoport nyugati kiágazásai. Közönlök jelentősebbek: délkeleten a Kopogós (Kloptana, 1155 m.) kúpnak éjszaknyugati ága, mely a Hutahegy (Huttnahola, 1096 m.), Táblás (Scheibenberg, 951 m.) és Várdomb (Schlosshübel, 690 m.) kúpokon át, Szepes-Remete városáig, a Tábláshegy és Tölgyes (Dubova-ubocs, 575 m.) kúpokon át pedig Nagy-Kunchfalva községig ér; azután ugyancsak a Kopogós kútból éjszakra nyúló Prakfalvi-hegysor; odább keletre a Kékkő (986 m.) kútból éjszakra vonuló Mocsaras (Na-mlakoch) nevű hegysor, mely Prakfalva község mellett a Molnárhegy (Mlinarka, 557 m.) kúpban végződik; még odább keletre a Fehérkő (1129 m.) kútból éjszakra húzódó hegysor, mely a Császázhegy (Ziser, 886 m.) és Majomkő (783 m.) kúpokon át, Gölnicbánya városáig terjed; ismét odább keletre a Kojsoi-kopaszhegy (Kojsoi-hola, 1248 m.) kútból északkelet felé nyúló Görgeteges- (Grellenseifi-) hegyhát, mely a Hajlós (Prehib, 1168 m.), Áldozókő (Zsdjariki, 1092 m.), Feketefű (Cserne-zela, 922 m.), Labodás (Lebedova-rovenj, 825 m.), Dombocska (Vrsek, 772 m.) és Ezüstcsúcs (746 m.) kúpokon át, Kojso község mellett elvonulva, Nagy-Folkmár község mellett a Kénes (Svablice, 528 m.) kúpban végződik; s végre délkeleten az Opáka község mellett emelkedő Kerekhegy (Okruhla, 1087 m.) kútból éjszak felé húzódó hosszú hegysor, mely a Szárazhegy (Szuchi-vrch, 885 m.), Omlásnögi (Zalom, 825 m.), Falaskő (Murovana-szkala, 894 m.), Folkmárikőszál (-szkala, 913 m.), Éleshát (Osztri-harbek, 796 m.), Hárshegy (Predlipi, 723 m.), Köveshát (Kameni-harb, 573 m.) és Urhegy (Panszki, 634 m.) kúpokon át, Kis- és Nagy-Folkmár községek között elvonulva, a Saskó (Orlovec, 787 m.) kúpban Jekelfalva község mellett végződik.

E hegysorok közé *keskeny és magas helyzetű völgyek*

nyílnak. Két főcsoportban helyezkedtek el; éjszakon a Hernád-mentiek s délen, középtűt és keleten a Gölnic-mentiek.

A Hernád völgye a vidéknek éjszaki határvonala. Iglótól Márkusfalváig délkeletre, onnét Krompachig kissé éjszak felé domborodó ívben keletre, s onnét Margitfalváig ismét délkeletre nyílik. Lejtősödése jókora, mert talpa Iglótól (458 m.) Márkusfalva (445 m.), Haraszt (423 m.), Olnó (391 m.), Szepes-Olaszi (385 m.), Krompach (364 m.), Kluknó (357 m.), Istvánhuta (352 m.), és Margitfalva (313 m.) mellett lefelé ereszkedve, a vármegye keleti határszéléig (288 m.), körülbelül 60 kilométer hosszúságban, 170 méternyt, vagyis átlagosan 0,28%-nyit hajlik lefelé. E vidékbe tartozó déli mellékvölgyei között jelentősebbek: a Tölgyes- (Taubnitz-) patak völgye, Iglótól délnyugatra; a Bindti- és Kotterbachi-patakok völgyei, Márkusfalvától délkeletre; a Szent-János-völgye, Szepes-Olaszitól délre; a Porácsi- és Szlovinkai-patakok völgyei, Krompachtól délre és délnyugatra; a Hegymögi- (Zahura) völgy, Kluknótól délnyugatra; a Gölnic völgye, Margitfalvától délnyugatra; s az Ördög- (Csertovik-) patak völgye, a vidék keleti határán. Ezek, kivéve a Gölnic völgyét, mind rövidek, keskenyek, zezzugos irányúak és rohamos esésűek. A fővölgyből és a mellékvölgyekből nagyon sok apró, szűk és meredek völgyecske vágódik be a vidék éjszaki hegyláncának oldalába.

A Gölnic völgye a vidék délnyugati szélén határvonal, azután kelet és éjszakkélet felé középső tengely. Sztracenától Nagy-Hnilecig keletnek, onnét kis darabon délnek, majd Merényig éjszakkéletnek, onnét Szepes-Remetéig délkeletnek, s onnét prakfalvi erős déli kanyarodóján át Margitfalváig ismét éjszakkéletnek nyílik. Lejtősödése rohamos, mert talpa Sztracenától (791 m.), Nagy-Hnilec (680 m.), Merény (533 m.), Svedlér (482 m.), Szepes-Remete (459 m.), Nagy-Kunchfalva (425 m.), Prakfalva (398 m.), Gölnicbánya (372 m.), Máriahuta (341 m.) és Jekelfalva (330 m.) mellett lefelé ereszkedve, Margitfalváig (315 m.), körülbelül 75 kilométer hosszúságban, 476 méternyt, vagyis átlagosan 0,63%-nyit hajlik lefelé. E vidékbe tartozó mellékvölgyei között jelentősebbek: éjszaki oldalán a Vaspatak völgye, Merénytől nyugatra; a Rézvölgyi- (Kupfergrund-) patak völgye, Svedlértől éjszakyugatra; a Szárazpatak (Dürrenseifen), Pörkölvölgyi- (Röstengrund-) patak és Meszespatak (Kalichseifen) völgye, Szepes-Remetétől éjszakra; a Bányás- (Banszki-)

árok völgye, Nagy-Kunchfalvától éjszakra; a Thurzófüredi-patak völgye Gölnicbányától éjszaknyugatra; s a Zakárfalvi-patak völgye, Máriahutától éjszaknyugatra; déli oldalán pedig a Lassúpatak völgye, Merénytől délre; az Óvízi-patak völgye, Svedlértől délnyugatra; a Sebespatak (Schnellenseifen), Kristófvölgyi- (Stoffsgrund-) patak és Szomolnoki-patakok völgyei, Szepes-Remetétől délnyugatra és délre; a Nagy-kohói- (Hutni-) patak völgye, Nagy-Kunchfalvától délre; a Kisvári- (Hralikov-) patak völgye, Prakfalvától délre; a Hidegvíz-völgy. Prakfalvától délkeletre; a Görgeteges-patak (Grellenseifen) völgye, Gölnicbányától délkeletre; s a Kojsói-patak völgye, Jekelfalvától délre. Ezek, kivéve a Szomolnoki-patak völgyét, szintén mind rövidek, keskenyek, zezugos irányúak és rohamos esésűek. A fővölgyből és a mellékvölgyekből e tájon is nagyon sok apró, szűk és meredek völgyecske vágódik be a vidék éjszaki, déli és keleti hegysorainak oldalaiba.

A szomolnoki-patak völgye különös figyelemre méltó, természeti és történeti nevezetességei miatt. Ez középső tengelye a vidék délkeleti tájának. A gömör-vármegyei Uhorná (Ugaros) községtől Szomolnokhutaig éjszakkeletnek, s onnét Szepes-Remetéig majdnem egyenesen éjszakra nyílik. Lejtőssége szinte meredek, mert talpa Uhornától (731 m.) Szomolnok (561 m.) és Szomolnokhuta (510 m.) mellett lefelé ereszkedve, Szepes-Remetéig (440 m.) körülbelül 17 kilométer hosszúságban, 291 méternyi, vagyis átlagosan $1\frac{75}{100}$ -nyit hajlík lefelé. Szintén igen sok apró, szűk és meredek mellékvölgyecskeje vágódik be a környező hegysorok oldalaiba.

Mindezeket a völgyeket és völgyecskeket rendkívül sűrű és nagyon kanyargós *vízerek* ágazzák be. De közölők csak a Hernád, a Gölnic és a Szomolnoki-patak jelentős. A többi mind rövid, kevés vizű és igen nagy esésű; a »seifen« melléknevűek nagy serege igazán csak habzó csermelyke.

A vidék völgyeinek felső végei majdnem mind fölnyúlnak a hegysorok gerincéig, de meredekségök miatt csak gyalog közlekedésre alkalmasak. Jó *szekérútas hágó* tíz van e vidéken, melyek közzől öt éjszakra, s öt délre vezet. Az éjszakiak közzől nyugaton a paphegyi (1056 m.) a Gölnic felső völgyéből a Hernád felső völgyébe, a dobsinai jégbarlang tájékáról Szepes-Véghelyre visz; a nyergesi (gräteli, 832 m.) a Vaspatak felső völgyéből a Hernád völgyébe, Kis-Hnilecről Iglóra; a hollófeji (849 m.) a Gölnic középső völgyéből a szlovinkai völgyön át

a Hernád völgyébe, Szepes-Remetéről Felső- és Alsó-Szlovinkán át Krompachra, az éleshegyi (osztrii, 856 m.) a Gölnic alsó völgyéből a szlovinkai völgyön át a Hernád völgyébe, Gölnicbányáról Alsó-Szlovinkán át Krompachra; s a porácsi (790 m.) a Hernád márkusfalvi medencéjéből Kotterbachon, Porácson és a két Szlovinkán át a Hernád krompachi medencéjébe; a déliek közzől pedig nyugaton a naphegyi (zembergi, 747 m.) a Gölnic felső völgyéből a Kallós- (Wolkseifen) patak völgyébe, Sztracénáról és Istvánfalváról Dobsinára; a szepegői (greineri, 1023 m.) a Vas-patak felső völgyéből a Gölnic völgyébe, Szepes-patakáról Nagy-Hnilecre; az ökörhegyi (1220 m.) a Gölnic középső völgyéből a Sajó felső völgyébe, Merényből Lassúpatakon át Kis-Veszverésre; a búzösi (pirtyii, 1000 m.) a Szomolnoki-patak felső völgyéből a Tatár-patak völgyébe, Szomolnokról Kraszna-Horka-Váraljára; s a hárshegyi (predlipii, 751 m.) a Gölnic alsó völgyéből az Ördög- (Csertovik-) patak völgyébe, Jekelfalváról Nagy-Folkmáron át Kis-Folkmárra vezet.

Szinte túlságosan soknak is látszik ez a száraz föl-sorolása bányavidékünk természeti, s kivált hegyrajzi viszonyainak. De okvetlenül szükségesnek tartottam tüzetesen bemutatni azokat ezen a földdarabon, hol a természet parancsoló ereje mondhatni a világ végéig előrekiszabta az ott élő emberek foglalkozásának és művelődésének útját-módját, tehát egész történetének fővonalaait is. Épen ez a körülmény, *a földrajzi tényezőknek szakadallan és szinte erőszakos hatása az emberi szellem fejlődésére*, leghasznosabb tanúlsága és legérdekesebb törvénye e vidék történetének, melyet más helyütt részletesen előadtam.

Itt csak azt jegyzem meg, hogy a szepesi bányavidék története más okok miatt is *közérdekű* és különös figyelemre méltó. Mert nem az érctűzés mesterségének vagy tudományának, hanem a bányaművelő emberek társas külső és belső életének előre és hátra mozdító eseményeit rajzolja. S nemcsak hazánk bányászata történetének, hanem egész nemzetünk történelmének jelentős része. Sőt a bányászok egyetemes érdekközössége következtén, még a külföld nagy országai bányászatának történetével is sokképen össze függ.

Kétségtelen ugyanis, hogy a kisebb területű és népességű bányavidék jogi, műszaki, forgalmi és egyéb életviszonyai teljesen megegyeznek az egész ország bányászatának hasonló viszonyaival. Ami a kisebb vidékeken

hasznos vagy káros a bányászatnak, az országszerte ugyanolyan hatású; viszont az általános jó vagy rossz a részekben is ugyanaz. Másfelől ama szoros összeköttetés miatt, mely az ország különféle vidékeinek államjogi, társadalmi és gazdasági érdekeit egygyé fűzi, az olyan helyek lakói, ahol bányák nincsenek, ugyanannyira részesek a közös érdekekben, mint a bányahelyek lakói. E kölcsönösség nyomatékossága főképen akkor tűnik ki, midőn a bányászat külső kérdései, például az erdészet, vagy vízjog szabályozása, avagy a bányaművelők jogi és társadalmi helyzete kerülnek szőnyegre, a melyek körül a bányászatnak támogatása és előre segítése a haza minden lakójának egyképen hasznos.

A szepesi bányavárosok történetének érdekességét az is fokozza, hogy e vidék bányaipara nemcsak manapság jelentős hazánk gazdasági életében, hanem hosszú századokon át előkelő helyet foglalt el a magyar bányászatban, részint okszerű fejlettsége, részint pedig nagyszerű eredményei következtén. Ez okok miatt e vidék bányász lakói régente kiváltságos polgárság valának és királyaink különös pártfogását élvezték. Ezen a réven hazánk közjavaiból nagybecsű kedvezésekben részesültek ugyan, de viszont ha nemzetünk sorsa balra fordult, soha sem vonakodtak semmi áldozattól és nekik való közmunkától, hanem mindíg értékes szolgáltatokat teljesítettek a magyar közügyeknek. És pedig nemcsak az ásványvilág kincseinek termelésével és hasznosításával, hanem véráldozataikkal is, midőn a háborúban a magyar seregek műszaki munkásai gyanánt, mint aknafúrók, sáncépítők és várostromlók, gyakran a legveszélyesebb tennivalókra vállalkoztak.

Még jelentősebbnek bizonyúl e bányavidék története, ha általánosabb, mondhatni európai vonatkozásait is figyelmünkre méltatjuk. Nevezetesen a bányászok élethívatása és munkaköre az ásványoknak földalatti világában gyökerezvén, anyagi és szellemi életüket a földszínen munkálkodó társadaloméval igen laza kötelékek fűzik össze. Ennek következtén az országok történelmének minden napi eseményei sokkal csekélyebb hatást gyakoroltak a bányaművelőkre, mint a nemzetek többi osztályaira. Tehát bányavárosaink polgársága is a nyúgodtabb és állandóbb politikai irányok híve volt mindíg. Saját különös munkássága körében pedig, mely világszerte mindenütt egynemű körülmények között folyik, hajdanta, midőn a bányatudomány még csak gyermekkorát élte, bányavidékünk la-

kossága nem utolsó helyütt serénykedett a bányaművelés gyakorlatának és elméletének előre fejlesztésében. Akkoron a különféle országok bányászai kölcsönösen közölvén egymással tapasztalásaikat, abban az egyetemes szakművelődésben a szepesi bányavárosok polgársága német okosságának és szorgalmának teljes erejével részt vett. Sőt már elődei, e vidéknek őskori lakói is figyelemre méltó eredményeket értek el az ásványvilág kincseinek kikutatásában és fölhasználásában, hosszú évezredek előtt.

A vidék őslakói: kelták, kvádok, vandálok, gótok, vendek és tótok között melyik és milyen mértékben űzte a sokképen bebizonyított *bányázást, vasipart és vaskereskedést?* erre a kérdésre még »valószínűen« sem tudok felelni. Az őstörténet (archaeologia) tudománya hazánkban általában csak tapogatózik, a szakavatott kutatások hiányossága miatt. Vármegyénkben pedig, de kivált bányavidékünkön, valójában semmi sem történt ezen a téren. Hiszen még a prakfalvi őstemető fölásatására sem akadt vállalkozó szaktudós! Az ókori római történetírók sokkal kevesebbet tudtak erről a tőlük távol levő »barbár« földről, semhogy előadásait »a jazigok, gepidák és marahánok nagyszerű bányászatairól« szóló kalandos meséiktől megbízhatókká tisztíthatnók. S végre az újabb történetyszerkesztők elbeszéléseiket annyi utólagosan készült dicsekvő népmondával szőtték tele (mindenki annyi bányát nyitott, a mennyit akart; a bányabirtokos élethalál ura, a bányamunkás föltétlen rabszolga; ezek között sok a római katona, mint hadi fogoly; kitanított mókásokkal kutatják ki az ezüstöt;) hogy a tiszta igazság kutatója a csalódás fájó mosolyával kénytelen félre tenni könyveiket.

Csak az bizonyos, hogy e vidéknek fölsorolt őslakói, kivált a kvádok, előre haladván a műveltségben, az érc-túrázásnak bonyolultabb mesterségét is eltanulták nyugati fajrokonaiktól, kik a mai Gömör-, Zólyom- és Hont-vármegyék területén, sokkal kedvezőbb körülmények között, gyorsabban fejlődtek a bányaművelésben. A szepesi bányavidéken az érc kutatás fokozatos terjedésének és tökéletesedésének erős tanúbizonyságai az egykori fém-mosások maradványai, s azok a vén és nagy górcok, melyek legrégebb határjáró okleveleinkben sem ismert félreeső helyeken őserdővel benöve gubbaszkodnak, s a melyeket az ottlakó nép köztudata, emberemlékezetet meghaladó idők óta, mindig ősbányáknak nevez. De már ez ősbányák művelésének módjáról ismét nem mondhatni

bizonyosat, ha csak el nem fogadjuk készpénzül azt a rémregénybe illő mesét, hogy a rabszolgák a bányákban a megtüzesített ércközetet hideg ecet reá öntésével reszptgették széjel, kőmozsarakbau törték apróra, s nyílt széntüzben olvasztották meg. A valóságnak minden nyomát elsöpörték a népvándorlás viharainak e vidékre is átsapó forgószelei.

A szepesi bányavidék története csak a *magyar állam megalakulása* és megszilárdulása után kezd igazán megvilágosodni. Nemzetünk bölcs intézményei zsendítik virágozásnak az ércműzés mesterségét ezen a földön. Akkor indul meg valójában e vidék lakóinak közjogi és erkölcsi társas egybekapcsolódása, s igazi bányászélete is.

A magyarországi bányászatnak egyetemes történetében azóta még két olyan változás következett, melyek hazánknak erre a nagy jelentőségű iparára sorsfordító hatást gyakoroltak. Az egyik a tizenhatodik század elején az általános bányaszabadság elvének törvénybe iktatása, s a másik a tizennyolcadik század közepén a bányaiparnak az új tudományos műszaki irányba átalakítása volt. Ezek szerint hazánknak általános bányatörténete három főkorszakra oszlik: az első a honalapítás évében 896-ban kezdődik és 1523-ig tart; a második korszak ettől az évtől az 1741-edikig terjed; s a harmadik az ezóta napjainkig lefolyt másfél századot foglalja magában.

A szepesi bányavidék különös történetét természetes fejlődése szintén három korszakra osztja. Ezeknek sorsfordító évei májdnem egybeesnek a most említett három korszakéval. De belső tartalmuk egészen másnemű. Hazai bányászatunk egyetemes történetének zavaros első korszakában bányavidékünk teljes függetlenségének örvendett; az általános bányaszabadság uralkodásának korszakában a földesúri hatóság súlyos jármában nyögött; s a tudományos műszaki föllendülés korszakában az újra fölszabadulás nehéz küzdelmeit vívta. Csak napjainkban osztozik mindenképen hazánk többi bányavidékének közös szomorú sorsában: az egyetemes és általános hanyatlásban.

A szepesi bányavidék természeti viszonyai és bányászata.

Irta: dr. Hajnóci R. József.

II. közlemény.

Egyetemes és általános hanyatlás mai szomorú sorsa bányavidékünknek. Evvel a sóhájtással fejeztem be fönt írott című első közleményemet, tavalyi Évkönyvünkben. Nem alaptalanul, mert a hiteles történeti adatok a szepesi bányavidéket, hatodfél évszázadon át, Felsőmagyarország keleti része dúsgazdag kincsházának bizonyítják.

A középkorban, egészen 1500-ig, jómódú polgársága akkora összegű bányatizedet fizetett évente királyaink kincstárába, hogy manap az egész Szepes-vármegye összes adója sem annyi. Azon fölül a szepesi bányavárosok még a pelsőci Bebekek, a márkusfalvi Máriássyak, a richnói Perényiek és más szomszéd földesurak zsarolásait is kibírták. S akkori köz- és magánépületeik és okleveles emlékeik tanúsága szerint, otthon is gazdagok valának.

Az újkorban, egészen 1860-ig, még emelkedett vagyonnosságuk. A Zápolya, Thurzó és Csáky grófok, s a királyi kincstár, mint a szepesi bányavárosok akkori tulajdonosai, évszázadokon át bőséges jövedelmeket nyertek e vidék érckincstárából. Szomolnokon bányagrófságot és pénzverőt tartott fenn a kincstár; Gölnicbányán némelyik bányászcsalád havi tízezer forint hasznot merített ki ezüst- és rézbányáiból; s a kisebb városok bányapolgársága is, máshelyütt ismeretlen vagyoni jólétnek örvendett.

A legújabb időben, a XIX. század utolsó évtizedeiben, rohamos hanyatlásnak indult a szepesi bányászat. Az ércerek kiapadása, a nagytőke és a külföldi fémtermelés versenye, a közlekedés útainak áthelyeződése, s a munkás

néposztálynak mindegyre fokozódó kivándorlása, negyvenötven év óta majdnem koldúsokká szegényítette le bányavárosainkat és polgárságát. A hajdani, élénk munkazajtól zsongott, bánya- és kohóművek túlnyomó többsége üresen romladozik; az egykor vidám lakossággal telt városok szemlátomást néptelenednek; s a polgárság, régi vagyonának roncsaival és nagybecsű szakműveltségével együtt, lassanként egészen eltűnik.

E szomorú hanyatlást élénken megvilágosítják az alatt fölSOROLT hiteles adatok, melyek szerint a szepesi bányavidéken 1903-ban összesen csak a következő kisebb-nagyobb bánya- és kohóművek voltak, a bányavidék községei, s a bánya- és kohóművek tulajdonosai neveinek betűsora szerint:

Alsó- és Felső-Szlovinka községek területén összesen 18 bányamű; és pedig: az Adam-Eva-Urban szlovinkai bányatársaságnak Hattyúmező nevű, 2 hossz mérték, 10,760 m² területű arany-ezüstércbányája; az Anna-Zakut szlovinkai bányatársaságnak 2 hossz mérték, 19,904.7 m² területű vasércbányája; a Frauenstollen szlovinkai bányatársaságnak 2 hossz mérték, 10,760 m² területű vasércbányája; a Gregori-Trinkel szlovinkai bányatársaságnak 1 hossz mérték, 9413.6 m² területű vasércbányája; a Hernádvölgyi Magyar Vasipar-Részvénytársaság budapesti tulajdonosnak 1 síktelek, 180,465.6 m² területű vasércbányája; a Hernádvölgyi Magyar Vasipar-Részvénytársaság budapesti tulajdonosnak 2 hossz mérték, 65,542.6 m² területű vasércbányája; a Hernádvölgyi Magyar Vasipar-Részvénytársaság és a Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű-Részvénytársaság budapesti tulajdonosnak 7 síktelek, 315,814.8 m² területű közös vasércbányája; a Jakobi-Kahlelőhe szlovinkai bányatársaságnak 2 hossz mérték, 10,760 m² területű vasércbányája; a Johann-Baptizta-Kahlelőhe szlovinkai bányatársaságnak 2 hossz mérték, 10,760 m² területű vasércbányája; a Jozefi-Popova-Rubeny szlovinkai bányatársaságnak 1 síktelek, 180,465.6 m² területű vasércbányája; a Jöremény szlovinkai bányatársaságnak 1 síktelek, 180,465.6 m² területű vasércbányája; a Ludovici és Valentin szlovinkai bányatársaságoknak 2 hossz mérték, 10,760 m² területű vasércbányája; a Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű-Részvénytársaság budapesti tulajdonosnak 24 síktelek, 13 hossz mérték, összesen 4,138,348.2 m² területű vasércbányája; a Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű-Részvénytársaság budapesti tulajdonosnak 22 hossz mérték, 131,152.6 m² területű vasércbányája; Roberti-Paulovec

szlovinkai bányatársaságnak 1 hosszímérték, 7,684·9 m² területű vasércbányája; Streck Mihály, ifjabb, gölnicbányai tulajdonosnak Altblau-Halden nevű 1 hosszímérték, 9144·7 m² területű vasércbányája; Zimmermann A. és Zöllner J. gölnicbányai tulajdonosoknak Georg-Kirchgründel nevű, 1 hosszímérték, 1075·6 m² területű arany-ezüstércbányája; s Zöllner J. gölnicbányai tulajdonosnak Dionízusz-Kirchgründel nevű, 1 hosszímérték, 1920·1 m² területű vasércbányája.

Gölnicbánya város területén összesen 31 bányamű; és pedig: a Dreifaltigkeit gölnicbányai bányatársaságnak 2 hosszímérték, 10,760 m² területű vasércbányája; a Dreifaltigkeit és Szent-István gölnicbányai bányatársaságoknak 1 síktelek, 180,465·6 m² területű vasércbányája; a Fleischerstollen gölnicbányai bányatársaságnak 1 síktelek, 51,478·9 m² területű arany-ezüstércbányája; a Franciszci gölnicbányai bányatársaságnak 1 síktelek, 180,465·6 m² területű arany-ezüstércbányája; a Franciszci-Konkordia gölnicbányai bányatársaságnak 1 síktelek, 90,232·8 m² területű arany-ezüstércbányája; Frigyes főherceg bécsi tulajdonosnak 29 síktelek, 4,398,739·8 m² területű vasércbányája; Frigyes főherceg bécsi tulajdonosnak 6 hosszímérték, 26,900 m² területű vasércbányája; Frigyes főherceg bécsi tulajdonosnak 1 hosszímérték, 5380 m² területű vasércbányája; Gürtler M. gölnicbányai tulajdonosnak Anna-Scheiben nevű, 1 hosszímérték, 5380 m² területű arany-ezüstércbányája; a Hernádvölgyi Magyar Vasipar-Részvénytársaság budapesti tulajdonosnak 4 síktelek, 671,561·975 m² területű vasércbányája; a Hernádvölgyi Magyar Vasipar-Részvénytársaság budapesti tulajdonosnak 12 hosszímérték, 72,091·4 m² területű vasércbányája; a Hilfgottes gölnicbányai bányatársaságnak 8 hosszímérték, 43,040 m² területű vasércbányája; Jakobs Ottokár báró kassa-hámori tulajdonosnak 1 síktelek, 90,232·8 m² területű vasércbányája; Jakobs Ottokár báró kassa-hámori tulajdonosnak 2 hosszímérték, 11,515·1 m² területű vasércbányája; a Jászói-prépostság jászói tulajdonosnak Gregori nevű, 1 síktelek, 180,465·6 m² területű vasércbányája; a Johanni és Zipriani-Spielern gölnicbányai bányatársaságoknak Kreuzschlag nevű, 1 hosszímérték, 45,116·4 m² területű vasércbányája; a Konkordia gölnicbányai bányatársaságnak 5 síktelek, 265,868 m² területű arany-ezüstércbányája; a Mária-Empfängnisz gölnicbányai bányatársaságnak 2 hosszímérték, 10,260 m² területű vasércbányája; a Neu-Johanni gölnicbányai bányatársaságnak 1 síktelek,

180,465,6 m² területű vasércbányája; a Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű-Részvénytársaság budapesti tulajdonosnak 15 síktelek, 2,662,292,804 m² területű vasércbányája; a Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű-Részvénytársaság budapesti tulajdonosnak 4 hossz mérték, 21,520 m² területű vasércbányája; Schneider J. és ifj. Streck M. gölnicbányai tulajdonosnak Jozefi-Thurzó nevű, 1 hossz mérték, 26,900 m² területű vasércbányája; Tiller K., Weidinger H. és Wentzler M. gölnicbányai tulajdonosoknak Pál-bánya nevű, 2 kül mérték, 1,488 m² területű vasércbányája; Valkó Viktor gölnicbányai tulajdonosnak Berta-bánya nevű, 2 hossz mérték, 10,760 m² területű vasércbányája; a Vereinigte Königs-und Laurahütte-Actien-Gesellschaft sziléziai laurahüttei tulajdonosnak 2 síktelek, 180,465,6 m² területű vasércbányája; a Vereinigte Königs-und Laurahütte-Actien-Gesellschaft sziléziai laurahüttei tulajdonosnak Roberti-bánya nevű, 2 hossz mérték, 16,140 m² területű vasércbányája; Weidinger A. és Zöllner J. gölnicbányai tulajdonosnak Mária-Terézia nevű, 1 síktelek, 180,465,6 m² területű vasércbányája; a Wittkovitzer Gruben-und Eisenhütten-Actien-Gesellschaft morvaországi wittkovitzi tulajdonosnak 6 síktelek, 1,122,725,975 m² területű vasércbányája; a Wittkovitzer Gruben-und Eisenhütten-Actien-Gesellschaft morvaországi wittkovitzi tulajdonosnak 2 hossz mérték, 24,804,6 m² területű vasércbányája; Zöllner J. gölnicbányai tulajdonosnak Gregori nevű, 1 kül mérték, 5,095,5 m² területű vasércbányája; s a Zuversicht és Gabegottes gölnicbányai bányatársaságoknak 2 síktelek, 315,814 m² területű higanyércbányája.

Igló város területén összesen 25 bányamű; és pedig: az Andreas-Glönzen iglói bányatársaságnak 1 hossz mérték, 5380 m² területű vasércbányája; a Filipp-Jakob-Morgenfeld iglói bányatársaságnak 1 hossz mérték, 5380 m² területű arany-ezüstércbányája; Frigyes főherceg bécsi tulajdonosnak 3 hossz mérték, 16,140 m² területű vasércbányája; a Hernádvölgyi Magyar Vasipar-Részvénytársaság budapesti tulajdonosnak 4 hossz mérték és 1 határköz, összesen 26,370 m² területű arany-ezüstércbányája; a Hernádvölgyi Magyar Vasipar-Részvénytársaság budapesti tulajdonosnak 4 hossz mérték, 21,520 m² területű vasércbányája; Harmatta Mátyás rosztokai tulajdonosnak Mátyás nevű, 1 kül mérték, 780 m² területű vasércbányája; az Ida iglói bányatársaságnak 1 kül mérték, 2604 m² területű vasércbányája; az Irma-Johanni-Szuchivrch iglói bányatársaságnak 1 síktelek, 180,465,6 m² területű vasércbányája; a Jonas-Glönzeu

iglói bányatársaságnak 1 hossz mérték, 5380 m² területű arany-ezüstércbányája; a Jozefi-Grätel iglói bányatársaságnak 1 hossz mérték, 5380 m² területű vasércbányája; Koburg herceg bécsi tulajdonosnak 15 síktelek, 2,391,169·2 m² területű vasércbányája; Koburg herceg bécsi tulajdonosnak 5 hossz mérték, 26,900 m² területű vasércbányája; Koburg herceg bécsi tulajdonosnak 1 kül mérték, 5826 m² területű vasércbányája; Kovács Sámuel dobsinai tulajdonosnak Sámuel nevű, 1 kül mérték, 1560, m² területű vasércbányája; a Martin-Stangenberg iglói bányatársaságnak 2 hossz mérték, 10,760 m² területű arany-ezüstércbányája; a Michael-Jozef-Altgelobtland iglói bányatársaság 1 síktelek, 180,465·6 m² arany-ezüstércbányája; a Napoleon iglói bányatársaságnak 1 hossz mérték, 5380 m² területű vasércbányája; az Oberschlesische Eisenbahnbedarfs-Actiengesellschaft porosz-sziléziai Morgenroth melletti friedenshüttei tulajdonosnak 42 síktelek, 6,072,699·6 m² területű vasércbányája; az Oberschlesische Eisenbahnbedarfs Actiengesellschaft porosz-sziléziai Morgenroth melletti friedenshüttei tulajdonosnak 18 hossz mérték, 96,840 m² területű vasércbányája; az Oberschlesische Eisenbahnbedarfs Actiengesellschaft porosz-sziléziai Morgenroth melletti friedenshüttei tulajdonosnak 1 síktelek, 90,232·8 m² területű vasércbányája; az Oberschlesische Eisenbahnbedarfs Actiengesellschaft porosz-sziléziai Morgenroth melletti friedenshüttei tulajdonosnak 1 hossz mérték, 5380 m² területű vasércbányája; Schreter Gy. és Horváth S. rozsnyói tulajdonosoknak 3 kül mérték, 13,044 m² területű vasércbányája; az Unio Vas- és Lemezgyár-Részvénytársaság bécsi tulajdonosnak 1 síktelek, 180 465·6 m² területű arany-ezüstércbányája; az Unio Vas- és Lemezgyár-Részvénytársaság bécsi tulajdonosnak 18 hossz mérték és 2 határköz, összesen 102,039 m² területű arany-ezüstércbányája; s Valkó János és társa gölnicbányai tulajdonosnak Liborja nevű, 1 hossz mérték, 5380 m² területű arany-ezüstércbányája.

Jekelfalva község területén összesen 2 bányamű; és pedig: Piller K. kassai tulajdonosnak Hedvig nevű, 1 síktelek, 90,232·8 m² területű vasércbányája; s Weidinger József gölnicbányai tulajdonosnak Gizella nevű, 1 síktelek 180,465·6 m² területű vasércbányája.

Kis- és Nagy-Folkmár községek területén összesen 4 bányamű; és pedig: Csáky László gróf vasgyára prakfalvi tulajdonosnak 2 síktelek, 248,140·2 m² területű vasércbányája; a Hernádvölgyi Magyar Vasipar-Részvénytár-

saság budapesti tulajdonosnak 11 síktelek, 1,782,097·8 m² területű vasércbányája; Jakobs Ottokár báró kassahámori tulajdonosnak Klára nevű, 1 síktelek, 90,232 m² területű vasércbányája; s a Vereinigte Königs- und Laurahütte-Actien-Gesellschaft sziléziai laurahüttei tulajdonosnak 2 síktelek, 360,931 m² területű vasércbányája.

Klukno község területén összesen 2 bányamű; és pedig: Frigyes főherceg bécsi tulajdonosnak Ferdinánd nevű, 1 síktelek, 180,465·6 m² területű vasércbányája; s Jakobs Ottokár báró kassahámori tulajdonosnak 4 síktelek, 586,513·2 m² területű vasércbányája.

Kojsó község területén összesen 6 bányamű; és pedig: Csáky László gróf vasgyára. prakfalvi tulajdonosnak Palmarum nevű, 1 síktelek, 180,465·6 m² területű vasércbányája; Frigyes főherceg bécsi tulajdonosnak Katarina nevű, 1 síktelek, 180,465·6 m² területű vasércbányája; Jakobs Ottokár báró kassahámori tulajdonosnak Klement nevű, 1 síktelek, 45,116·4 m² területű vasércbányája; Jakobs Ottokár báró kassahámori tulajdonosnak Hilmár nevű, 1 hossz mérték, 5380 m² területű vasércbányája; Schlesinger S. E. bécsi tulajdonosnak 5 kül mérték, 5761·8 m² területű górcban vassalakbányája; s Zimmermann A. gölnicbányai tulajdonosnak Glück-auf nevű, 1 síktelek, 180,465·6 m² területű vasércbányája.

Krompach város területén összesen 4 bányamű; és pedig: a Hernádvölgyi Magyar Vasipar-Részvénytársaság budapesti tulajdonosnak 9 síktelek, 1,565,898·3 m² területű vasércbányája; a Hernádvölgyi Magyar Vasipar-Részvénytársaság budapesti tulajdonosnak 2 hossz mérték, 10,760 m² területű vasércbányája; Jakobs Ottokár báró kassahámori tulajdonosnak 7 síktelek, 1,037,677·2 m² vasércbányája; s Piller S., Weidinger J. és Winkler P. gölnicbányai tulajdonosoknak Szent-István nevű, 7 kül mérték, 3664·77 m² területű vasércbányája.

Lassupatak község területén összesen 1 bányamű; és pedig: a Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű-Részvénytársaság budapesti tulajdonosnak Ave-Maria nevű, 2 hossz mérték, 10,760 m² területű arany-ezüstércbányája.

Márkusfalva község területén összesen 1 bányamű; és pedig: a Franciszci-Johanni iglói bányatársaságnak 1 hossz mérték, 5380 m² területű arany-ezüstércbányája.

Merény város területén összesen 3 bányamű; és pedig: az Oberschlesische Eisenbahnbedarfs Actien-Gesellschaft porosz-sziléziai Morgenroth melletti friedenshüttei tulajdonosnak 13 síktelek, 2,346,052·8 m² területű vasércbányája;

Szlabey Zs. diósgyőri tulajdonosnak Ziska-Semmelsberg nevű, 1 síktelek, 90,232·8 m² területű vasércbányája; s Valkó Viktorné és társa gölnicbányai tulajdonosoknak 2 síktelek, 315,814·8 m² vasércbányája.

Nagy-Kunchfalva község területén összesen 8 bányamű; és pedig: az Albani-Szvatohanszki-Vrch nagykunchfalvi bányatársaságnak 2 hossz mérték, 10,760 m² területű vasércbányája; Csáky László gróf vasgyára prakfalvi tulajdonosnak 4 síktelek, 721,862·4 m² területű vasércbányája; a Hernádvölgyi Magyar Vasipar-Részvénytársaság budapesti tulajdonosnak 22 hossz mérték, 132,420·3 m² területű vasércbányája; Jakobs Ottokár báró kassahámori tulajdonosnak Daniel nevű, 1 hossz mérték, 5380 m² területű vasércbányája; a Szofia nagykunchfalvi bányatársaságnak 1 hossz mérték, 5380 m² területű vasércbányája; a Vereinigte Königs- und Laurahütte-Actien-Gesellschaft sziléziai laurahüttei tulajdonosnak Maria-Gutenrath nevű, 2 hossz mérték, 10,760 m² területű vasércbányája; a Wittkovitzer Gruben- und Eisenhütten-Actien-Gesellschaft morvaországi wittkovitzi tulajdonosnak 7 síktelek, 1,263,259·2 m² területű vasércbányája; s a Wittkovitzer Gruben- und Eisenhütten-Actien-Gesellschaft morvaországi wittkovitzi tulajdonosnak 1 hossz mérték, 7838·7 m² területű vasércbányája.

Opáka község területén összesen 1 bányamű; és pedig: a Kaszpar-Melchior-Balthazar gölnicbányai bányatársaságnak 4 kül mérték, 23,489·7 m² területű vasércbányája.

Óváz község területén összesen 2 bányamű; és pedig: Ercsényi testvérek rozsnói tulajdonosoknak Elemér nevű, 1 kül mérték, 45,804·6 m² területű vasércbányája; s az Unio Vas- és Lemezgyár-Részvénytársaság bécsi tulajdonosnak 2 síktelek, 360,931·2 m² területű vasércbányája.

Porács község területén összesen 4 bányamű; és pedig: a Ferdinánd porácsi bányatársaságnak 1 síktelek, 180,465·6 m² területű vasércbányája; a Karoli-Taifeni-Harb porácsi bányatársaságnak 1 síktelek, 90,232·8 m² területű vasércbányája; a Szamuel porácsi bányatársaságnak 1 síktelek, 180,465·6 m² területű vasércbányája; s a Wittkovitzer Gruben- und Eisenhütten-Actien-Gesellschaft morvaországi wittkovitzi tulajdonosnak 20 síktelek, 2.709,825·8 m² területű vasércbányája.

Prakfalva község területén összesen 4 bányamű; és pedig: Csáky László gróf vasgyára prakfalvi tulajdonosnak 4 síktelek, 721,862 m² területű vasércbányája;

Csáky László gróf vasgyára prakfalvi tulajdonosnak 2 hossz mérték, 10,760 m² területű vasércbányája; a Hernádvölgyi Magyar Vasipar-Részvénytársaság budapesti tulajdonosnak 1 síktelek, 90,232·8 m² területű vasércbányája; s a Hernádvölgyi Magyar Vasipar-Részvénytársaság budapesti tulajdonosnak 8 hossz mérték, 43,040 m² területű vasércbányája.

Svedlér város területén összesen 5 bányamű; és pedig: a Novotni-Mlinarcsik svedléri bányatársaságnak 3 kül mérték, 5075·4 m² területű vasércbányája; Svedlér bányaváros nagyközség tulajdonosnak 7 hossz mérték és 2 határköz, összesen 38,976 m² területű arany-ezüstércbányája; az Unio Vas- és Lemezgyár-Részvénytársaság bécsi tulajdonosnak Hajnal-Genier nevű, 1 síktelek, 180,465·6 m² területű vasércbányája; a Wittkovitzer Gruben- und Eisenhütten-Actien-Gesellschaft morvaországi wittkovitz-i tulajdonosnak Jozef-Genier nevű, 1 síktelek, 180,465·6 m² területű arany-ezüstércbányája; s Zimmermann A. gölnicbányái tulajdonosnak Marialilf-Szuhivrech nevű, 1 síktelek, 90,232·8 m² területű arany-ezüstércbányája.

Szepes-Remete város területén összesen 4 bányamű; és pedig: a Margareta-Spitzenberg szepesremetei bányatársaságnak 1 síktelek, 180,465·6 m² területű vasércbányája; Szepes-vármegye lőcsei tulajdonosnak 3 kül mérték, 19,240 m² területű vasércbányája; az Unio Vas- és Lemezgyár-Részvénytársaság bécsi tulajdonosnak 3 síktelek, 541,396·8 m² területű vasércbányája; s Valkó V. gölnicbányái tulajdonosnak Mariä-Verkündigung nevű, 2 hossz mérték, 10,760 m² területű arany-ezüstércbányája.

Szomolnok és *Szomolnokhuta* városok területén összesen 23 bányamű; és pedig: a Concordia csetneki bányatársaságnak Paul-Krive nevű, 1 síktelek, 180,465·6 m² területű vasércbányája; Csáky László gróf vasgyára prakfalvi tulajdonosnak Ludmilla nevű, 1 síktelek, 180,465·6 m² területű vasércbányája; a Felsőmagyarországi Bánya- és Kohómű-Részvénytársaság budapesti tulajdonosnak 1 kül mérték, 51,634·2 m² területű vasércbányája; a Felsőmagyarországi Bánya- és Kohómű-Részvénytársaság budapesti tulajdonosnak 2 hossz mérték és 1 határköz, összesen 13,724 m² területű kénkovandércbányája; a Jászói-prépostság jászói tulajdonosnak 2 síktelek, 360,931·2 m² területű vasércbányája; a Jászói-prépostság jászói tulajdonosnak 1 síktelek, 90,232·8 m² területű vasércbányája; a Kattovitzer Gruben- und Eisenhütten-Actien-Gesellschaft morvaországi kattovitz-i tulajdonosnak 1 síktelek, 90,232·8 m²

területű vasércbányája; a Kattovitzer Gruben- und Eisenhütten-Actien-Gesellschaft morvaországi kattovitzai tulajdonosnak 2 hossz mérték, 10,760 m² területe vasércbányája; a Kornelia-Johanni szomolnoki bányatársaságnak 2 síktelek, 360,931² m² területű vasércbányája; a Ludovika-Bockengrund szomolnoki bányatársaságnak 1 hossz mérték, 5380 m² területű arany-ezüstércbányája; a magyar királyi kincstár budapesti tulajdonosnak 16 hossz mérték és 4 határköz, összesen 95,480 m² területű arany-ezüstércbányája; Miller J. M. et Comp. bécsi bejegyzett cég tulajdonosnak 4 síktelek, 721,862⁴ m² területű antimonércbányája; Miller J. M. et Comp. bécsi bejegyzett cég tulajdonosnak 3 hossz mérték, 16,140 m² területű antimonércbányája; a Pauline-Zelenyak szomolnoki bányatársaságnak 1 síktelek, 180,465⁶ m² területű vasércbányája; a Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű-Részvénytársaság budapesti tulajdonosnak 4 síktelek és 1 határköz, összesen 470,516 m² területű vasércbányája; Schneider Gusztáv rozsnói tulajdonosnak 2 síktelek, 315,814⁸ m² területű mangánércbányája; Schneider Gusztáv rozsnói tulajdonosnak 3 hossz mérték, 16,140 m² területű vasércbányája; Szájbély Gyula és társai rozsnói tulajdonosoknak 1 síktelek, 180,465⁶ m² területű réz- és vasércbányája; Szájbély Gyula és társai rozsnói tulajdonosoknak 6 hossz mérték, 32,280 m² területű réz- és vasércbányája; Szájbély Gyula és társai rozsnói tulajdonosoknak 1 hossz mérték, 5380 m² területű arany-ezüst-antimonércbányája; Szepesvármegye lőcsei tulajdonosnak 4 külmérték, 21,130 m² területű rézsalakbányája; s Tintner és társa rozsnói tulajdonosoknak Mariahilf nevű, 1 külmérték, 4303 m² területű rézsalakbányája.

Teplická község területén összesen 4 bányamű; és pedig: az Andreasz-Schuerland teplicskai bányatársaságnak 3 hossz mérték, 16,140 m² területű arany-ezüstércbányája; a Ferdinand-Holicsken teplicskai bányatársaságnak 4 hossz mérték, 21,520 m² területű arany-ezüstércbányája; Frigyes főherceg bécsi tulajdonosnak Leopold-Schuerland nevű, 1 síktelek, 45,116⁴ m² területű vasércbányája; s Valkó Viktor gölnicbányai tulajdonosnak Jakobi-Grätl nevű, 1 hossz mérték, 5380 m² területű vasércbányája.

Zakárfalva község területén összesen 6 bányamű; és pedig: Csáky László gróf vasgyára prakfalvi tulajdonosnak 3 síktelek, 541,396⁸ m² területű vasércbányája; a Drei-Könige-Uhlizkó zakárfalvi bányatársaságnak 1 síktelek, 120,044⁸ m² területű vasércbányája; Frigyes főherceg

bécsi tulajdonosnak 12 síktelek, 1,661,712,4 m² területű vasércbányája; Jakobs Ottokár báró kassahátori tulajdonosnak Antoni nevű 1 síktelek, 51,478,9 m² területű vasércbányája; a Wittkovitzer Gruben- und Eisenhütten-Actien-Gesellschaft morvaországi wittkovitzi tulajdonosnak Terézia nevű 1 síktelek, 180,465,6 m² területű vasércbányája; s Zimmermann A. gölnicbányai tulajdonosnak Dorothea nevű 1 síktelek, 180,465,6 m² területű arany-ezüstércbányája.

Zavadka község területén összesen 13 bányamű; és pedig: a Bonaventura-Bindt zavadkai bányatársaságnak 1 síktelek, 180,465,6 m² területű vasércbányája; Frigyes főherceg bécsi tulajdonosnak 9 síktelek, 1,263,259,2 m² területű vasércbányája; Frigyes főherceg bécsi tulajdonosnak 4 hossz mérték és 1 határköz, összesen 26,524 m² területű vasércbányája; a Karoli-Bindt zavadkai bányatársaságnak 1 síktelek, 180,465,6 m² területű vasércbányája; a Michael-Schufeland zavadkai bányatársaságnak 2 hossz mérték, 10,760 m² területű arany-ezüstércbányája; az Oberschlesische Eisenbahnbedarfs Actiengesellschaft porosz-sziléziai Morgenroth melletti friedenshüttei tulajdonosnak 1 síktelek, 51,479 m² területű vasércbányája; az Oberschlesische Eisenbahnbedarfs Actiengesellschaft porosz-sziléziai Morgenroth melletti friedenshüttei tulajdonosnak 2 hossz mérték, 10,760 m² területű vasércbányája; a Terézia-Friedenstollen zavadkai bányatársaságnak 2 hossz mérték, 10,760 m² területű arany-ezüstércbányája; az Unio Vas- és Lemezgyár-Részvénytársaság bécsi tulajdonosnak 1 síktelek, 51,479 m² területű vasércbányája; az Unio Vas- és Lemezgyár-Részvénytársaság bécsi tulajdonosnak 2 hossz mérték, 10,760 m² területű vasércbányája; az Unverzagt-Bindt zavadkai bányatársaságnak 1 síktelek, 180,465,6 m² területű vasércbányája; Weklinger József és Zöllner János gölnicbányai tulajdonosnak 8 hossz mérték, 43,040 m² területű arany-ezüstércbányája; s Weidinger József és Zöllner János gölnicbányai tulajdonosoknak 1 hossz mérték, 5380 m² területű vasércbányája.

Íme, a szepesi banyavidéknek 32 városa és községe közül 25-ben összesen csak 171 kisebb-nagyobb bányamű volt az 1903-adik évben. De sajnos, ezeknek túlnyomó többsége csak a hivatalos nyilvántartásban szerepelt, tulajdonosaik jogainak megőrzése végett. Rendes művelésben csak néhány részesült, a melyeknek nemzetgazdasági és nemzeti értékéről jövőre számolok be.

U t ó s z ó

Hajnóci R[ajmund] József

Az *Alföld* fia volt, mégis a hegyek között, hajdani *Felvidékünk* varázslatos táján, a *Szepességben* talált hazára. A *Bihar* megyei *Derecskén* látta meg a napvilágot 1854. február 14-én. Szülei: *Zák Károly* dragonyos kapitány és *Hainotzy Lujza*. (Családnevét 1884-ben változtatta *Hajnócira*, nyilván édesanyja után.) Középiskolai tanulmányait *Nagyváradon*, *Derecskén*, *Debrecenben* és *Kézmárkon* végezte. 1875 szeptemberétől 1878 júniusáig a budapesti egyetemen a történelmi, földrajzi, neveléstani és bölcseleti (azaz filozófiai) előadásokat hallgatta. 1878. május 18-án középiskolai tornatanári oklevelet szerzett. Az 1878-79. iskolai évben a fővárosi VIII. kerületi fő-reáliskola oktatója, s mint kitűnő sportember, a nemzeti tornaegyesületben előtornázó 1883-ig. 1880. június 12-én egyetemes földrajzból, magyar történelemből és oklevéltanból doktori címet nyert, 1881. május 3-án történelemből és földrajzból tanári oklevelet szerzett. 1880 október 15-től 1888 tavaszáig a fővárosi királyi tanfelügyelőség tollnoka, emellett különböző iskolákban tanított is. 1888. ápr. 9-én kapott kinevezést *Szepes* vármegye tanfelügyelői posztjára. Élete hátralevő részét *Lőcsén* töltötte. 1914-ben nyugalomba vonult. A trianoni békeszerződés után meg kellett élnie szeretett *Szepességének* elszakítását az anyaországtól. 1931. május 30-án hunyt el a volt megyeszékhelyen.

Sokrétű szakirodalmi munkásságot folytatott: történelmi, földrajzi, pedagógiai és más témájú könyveket, tanulmányokat, cikket publikált, és szerkesztőként is tevékenykedett. Az utókor számára különösen értékesek a *Szepességgel* kapcsolatos művei (pl. *Lőcsei kalauz*, 1910; *Jókai Szepesben*, 1925. stb.) A terület nagy múltú bányászatának és kohászatának története sem kerülte el a figyelmét.

E kis füzetben újraközölt írása eredetileg két részben került ki a nyomdából a *Magyarországi Kárpát Egyesület Évkönyvének* 31.

(1904) és XXXII. (1905) kötetében, Iglón. (A 2. rész végén beharangozott 3. folytatás sajnos nem készült el.) Első felében a Szepesség természeti viszonyait mutatja be érdekesen, a kor tudományos színvonalának megfelelően. Ezeket a sorokat ma már természetesen megfelelő kritikával kell kezelni, de nagyjából most is helytállóak. A második részben a *Szepesség* bányászatának és a hozzá kapcsolódó iparágaknak a 20. század eleji állapotát rögzíti, abban az időszakban, amikor sajnos már régóta a hanyatlás jelei mutatkoztak. Mivel az MKE évkönyvsorozata még a legnagyobb könyvtárainkban is csak kivételesen található meg teljes egészében, *Hajnóci* adatgazdag, jó áttekintést nyújtó tanulmánya a kutatók előtt gyakorlatilag mind a mai napig ismeretlen maradt. Ez indokolja újbóli megjelentetését. (Igaz, hogy a természeti viszonyok leírása szó szerint szerepel a szerző 1931-ben megjelent, *A szepesi bányavárosok története* című, sokat idézett művében, de második, a mai kutatók számára érdekesebb része tudomásunk szerint másutt nem olvasható. Egyébként az említett könyvnek érdekes sorsa volt. Eredetileg a *Szepesmegyei Történelmi Társulat Millenniumi Kiadványainak* VII. köteteként adták volna ki *Lőcsén*, 1903-ban. Négy ív (64 oldal) nyomása el is készült, de végül a munka akkor félbemaradt. Azután 1931-ben elővették a szerencsére raktárban heverő íveket, a 65. oldaltól eltérő, sűrűbb szedéssel kinyomtatták a hiányzó részeket, és 1903-as évszámot viselő belső címlappal megjelentették a 104+2 oldal terjedelmű munkát.)

Sok évtized távolából is hálásak lehetünk *Hajnóci R. Józsefnek* azért az áldozatos irodalmi munkásságért, amit a *Szepesség* történelmének feltárása, megismertetése érdekében kifejtett, s amelynek napjaink kutatói és olvasói az igazi haszonélvezői. Személye érdemes arra, hogy megtartsuk jó emlékezetünkben.

Érc- és Ásványbányászati Múzeum
R u d a b á n y a
2003